

Oxford, 2 martie 1999
*Mulțumiri profesorului Alan Kreider
pentru noua lumină în înțelegerea
predicilor lui Augustin*

De la *competens* la *competent* și o propunere pentru a face drumul înapoi¹

Exercițiu de analiză asupra semnificațiilor cuvântului “competens”

în predicile lui Augustin

*Et quia omnes Competentes uterus matris Ecclesiae,
Christo inspirante, concepit ... sed magis omnes
Competentes benigni sint, humiles, mansueti, sobrii...ut
ad salutaris Baptismi sacramentum ordine legitimo
convenientes, de haedis convertantur ad agnos, de sinistra
transferantur ad dexteram, cum illis qui ad dexteram
erunt, illam desiderabilem vocem feliciter audituri, Venite,
benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis
paratum est ab origine mundi (Matth. XXV, 34).
SERMO CCLXVII . Ad Competentes exhortatorius,
Caput 4.*

În ultimul timp în România, atât în sfera laică, dar din ce în ce mai des și în mediul eclesial se vorbește de competență, de dirijori mai competenți, de pastori competenți, profesori pentru școlile creștine, vorbitori, învățători, toți cu mai mult talent și mai bine calificați. Ideea de specialist în domenii din ce în ce mai înguste își face loc și în biserică, fapt îmbucurător pentru conducătorii bisericești, pentru că în acest fel calitatea slujbelor, a învățaturii, a activităților *eclesiei* este îmbunătățită și ne depărtăm de o formă de mediocritate în slujire care nu este întotdeauna semn de spiritualitate.

În textul de față am dori însă să semnalăm o primejdie ascunsă în entuziasmul nostru pentru competenți și competență, un cal troian intrat pe nesimțite în viața bisericii din sfera laică. O confuzie care poate compromite ideea de slujire eclesială matură. În urma acestei succinte analize, am dori să sugerăm un posibil model de integrare treptată a noilor membrii ai comunității euharistice în slujirea eclesială. Patologia la care ar răspunde această încercare este manifestată în două direcții: pe de o parte absența îngrijorătoare de la slujirile publice a majorității membrilor bisericii, a celor simpli, “normali”, pe de altă parte, împingerea spre

¹ Lucrare prezentată la Sesiunea de comunicări științifice a *Institutului Biblic “Emanuel” din Oradea*, 26 martie 1999

podium a unei minorități compuse, din ce în ce mai adesea, din membrii care excelează în domeniul profesional, dar care mai au de parcurs câteva etape ale uceniciei.

***Competent* astăzi: purtător al autorității epistemice**

Cînd ne referim astăzi la conceptele acoperite de familia de cuvinte formate de la cuvîntul *competent*, ne plasăm într-o arie semantică care ne trimite în primul rînd spre domeniul social-profesional. *Competent* astăzi este un fel de punct terminus al unui nou fel de *cursus honorum* din vremea veche a romanilor, culme a realizării individuale. Este interesant ce spun dicționarele în dreptul acestei intrări: competența este văzută în relație cu instruirea, cunoașterea unui anumit domeniu, autoritatea epistemică manifestată într-o arie a cunoașterii, capacitatea de expertiză, calificarea în executarea unei activități care presupune specializarea. Dintr-o suspiciune pe care nu o motivăm aici față de dicționare și enciclopedii în definirea sensului cuvintelor, nu vom insista în acest fel de citări. Competența este ceea ce societatea recunoaște ca urmare a eforturilor personale, ceea ce este achiziționat prin educație, capacitatea de performanță într-un domeniu specific, astăzi din ce în ce mai îngust. Competențele sînt personale și recunoscute în licențe, lauri, diplome, onoruri, celebritate.

Competentul de astăzi este purtător al autorității, subiect al manifestării autorității științifice și profesionale.

***Competens* ieri: *Quid enim aliud sunt Competentes, quam simul petentes?*²**

“La început nu a fost așa”. “Ce altceva sînt *competenții* decît aceia care cer împreună, în același timp?” spune Augustin. Vom face în cele ce urmează o scurtă investigație semantică asupra a ceea ce semnifică etimonul cuvîntului pe care astăzi îl folosim atît de ușor. Citind Augustin, am descoperit că semnificația cuvîntului *competens*, din care este derivat astăzi cuvîntul *competent*, era cu totul alta. Augustin are câteva predici dedicate celor care sînt numiți *competentes*.³ Așa cum aflăm din aceste predici și câteva scrisori ale lui Augustin, pînă la botez erau cam patru stagii care trebuiau parcurse de fiecare convertit, era o călătorie spirituală, după care doar cei care treceau cu succes prin toate aceste faze de inițiere

² SERMO CCXVI, *Ad competentes*, caput I.

³ SERMO LVI *De Evangelio Matthaei*, cap. VI, 7-13. *De oratione Dominica, Ad Competentes*; SERMO LVIII *Item in Matthaei* caput VI, 9-13, *De oratione Dominica, Ad Competentes*; SERMO CCXVI *Ad competentes*; SERMO CCXLII *De Symbolo*, VI: *Ad Competentes*; SERMO CCLXVII *Ad Competentes exhortatorius*.

erau acceptați. Ca urmare, erau câteva categorii distincte în comunitatea celor credincioși, nu întodeauna numiți în același fel: *catechumeni*, *competentes*, *fideles* (credincioșii care aparțin comunității euharistice), *poenitentes* (cei puși sub disciplină).⁴ Pentru primele două categorii, mai ales pentru *competentes*, erau necesare ore de catihază, de învățătură,⁵ de lecturi biblice, de practică spirituală, de pregătire în școala postului și rugăciunii pentru apropierea de apa botezului, odată pe an, de Paști, înfricoșător act al intrării în comunitatea celor sfințiți. Primul stadiu al acestei lungi călătorii era *catehumenatul*, stadiu în care se punea accent pe învățătură. Stadiul doi era cel în care noii catehumeni puteau fi numiți *creștini*,⁶ fiind acceptați ca membrii ai comunității creștine fără drept de participare la Euharistie, puteau participa la prima parte a liturghiei în care erau citirile din Scripturi și predica. În acest stadiu, *creștinii* nu erau considerați cu totul convertiți în sensul deplin al cuvântului, cu totul întorși de la faptele lor rele și de la viciile de care fuseseră stăpâniți. Dacă în perioada catehumenatului se punea accent pe catehizarea celui neînvățat, în perioada de *încreștinare*, accentul era pus pe latura moralei practice, a exersării faptelor bune, a lepădării de eul carnal, firesc (putem citi platonice aceste rînduri, dar nu acesta este sensul în care merge demonstrația noastră). Stadiul al treilea, asupra căruia ne vom opri mai mult era stadiul în care *creștinii*, erau numiți *competentes* (etimologic, *cei care cer împreună*). Augustin insistă pe etimologia cuvântului format cu prefixul *com* pentru a sublinia aspectul comunitar, alăturînd lui *competentes* în încercarea de explicație alte cuvinte compuse cu același prefix: *condocentes*, *concurrentes*, *considentes* (cei care învață împreună, alergă împreună pe aceeași cale, stau la ascultare împreună).⁷ Cei care au luat dreapta învățătură și au învățat să umble în curăție, puteau cere acum ca și o comunitate distinctă, comunității celor care făceau parte din Trupul lui Cristos, să fie admiși la sacramentul botezului.⁸ Considerați copii, *infantes*⁹, erau supuși

⁴ SERMO CCCXCII, *Ad conjugatos*, Caput 2, 1710.18. “quod dico competentibus, audiant **fideles**; quod dico fidelibus, audiant **competentes**; quod dico competentibus et fidelibus, audiant **poenitentes**; quod dico fidelibus et competentibus et poenitentibus, audiant **catechumeni**, audiant **omnes**: omnes timeant, nemo contemnat.”

⁵ ADVERSUS MARCIONEM, 558.21. (Tertullianus) “Erant horae quoque auditorio **competentes**; diluculo conueniendum erat, quia per Esaiam cum dixisset: dominus dat mihi linguam disciplinae, adiecit: adposuit mihi mane aurem ad audiendum”.

⁶ SERMO XCVII, *De verbis Evangelii Joannis, cap. XIV, 27. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, A:3

⁷ SERMO CCXVI, *Ad competentes*, caput I, 1077.14. “Hoc nempe vos concupiscere, ad hoc ambire omnibus mentis vestrae conatibus, ipsum vestrum nomen, quod competentes vocamini, ostendit. Quid enim aliud sunt Competentes, quam simul petentes? Nam quomodo **condocentes, concurrentes, considentes**, nihil aliud sonat, quam **simul docentes, simul currentes, simul sedentes**; ita etiam **Competentium vocabulum non aliunde quam de simul petendo** atque unum aliquid appetendo compositum est.”

⁸ SERMO CCLXVII, *Ad Competentes exhortatorius*, 1. “**Competentes quasi simul petentes**. Quid petant. Hodie, fratres charissimi, specialiter ad Competentes humilitatis nostrae sermo dirigitur. Et quamvis omnibus etiam fidelibus baptizatis admonitio nostra conveniat, et unusquisque qui de animae suae salute sollicitudinem gerit, unde proficere possit credimus quod in ista humili suggestionem nostram reperiat; peculiariter

unui proces de pregătire, li se purta de grijă, metafora fiind dusă pînă la ultimele consecințe: Mama acestor copii este Biserica¹⁰ din care și în care aceștia sînt născuți și cresc în Cristos¹¹ spre desăvîrșire. Totdeauna în compania nașilor (*sponsores*, cuvînt care însemna, de asemenea, altceva la vremea respectivă, *părinte a celei de a doua nașteri*), erau prezenți la noi sesiuni de învățatură în care erau pregătiți pentru schimbarea convingerilor, comportamentului și sentimentului de apartenență la o nouă comunitate. Timp de post, de rugăciune, de luptă spirituală, de educație, de exorcizare a vechilor porniri, de memorare a crezurilor, a rugăciunii domnești pe care trebuiau “să le recite și pe străzi și în pat înainte de culcare”.¹² După această perioadă erau acceptați la botez, trecînd în al patrulea stadiu după ce a fost părăsit orice fel de profesie care putea impieta asupra mărturiei publice (prostituate, actori) sau fapte care puteau murdări viața personală (beție, bîrfă, zgîrcenie, adulter). Intrarea în comuniunea euharistică începea în noaptea dinainte de Paști, pentru ca a doua zi, botezul să marcheze intrarea lor în familia lui Dumnezeu. În stadiul al patrulea, după ce au săvîrsit botezul îmbrăcați în alb, urmau alte opt zile de învățatură în care noilor *frați și surori* le erau explicate “tainele botezului și euharistiei”. Abia în acest stadiu de *frate și soră*, membrii cu drepturi depline în comunitatea euharistică, puteau săvîrși diferite slujiri, își puteau exprima și exercita sub autoritate darurile spirituale.

După ucenicie în învățatură, după ucenicie în umblarea cu Dumnezeu, noii copii ai Bisericii puteau fi folositori cu vechile pasiuni stinse, cu mîndria înfrîntă, avînd cunoștința biblică necesară integrării teologice a slujirii lor. Competent este cel care, cerînd sacramentele, după ce va fi născut în sînul Mamei Biserică devine un om nou pentru că cere botezul regenerării, îmbăierea noii nașteri la o nouă viață¹³. Acum, după parcurgerea tuturor stadiilor deveneau *fideles*, păstrîndu-se distincția în slujire, dar și continuitatea în ucenicie.¹⁴

tamen eos qui nunc Baptismi sacramenta desiderant, volumus admonere. Primum ergo Competentes isti, quare hoc nomine vocentur, agnoscant. **Competentes dicuntur simul petentes: quomodo consedentes nihil est aliud, nisi simul sedentes; et colloquentes nihil aliud est, nisi simul loquentes; concurrentes sine dubio non intelliguntur, nisi simul currentes:** ita et Competentes non possunt aliud intelligi, nisi simul petentes. Ecce jam quare hoc nomen Competentes habeant, didicerunt: nunc vero isti qui simul petunt, debent scire quid petunt. Quid ergo petunt qui Baptismi sacramenta desiderant? Quid utique, nisi ut qui erant vasa diaboli, mereantur effici vasa Christi? Totum in nobis spiritualiter impletur ministeriis Angelorum.”

⁹ SERMO CCXXVIII, *In die Paschae, V. Ad populum et ad Infantes*, 1101.44. “qui paulo ante uocabantur **competentes**, modo uocantur **infantes**.”

¹⁰ SERMO CCXXVIII, *In die Paschae, V. Ad populum et ad Infantes*, 1101.45. “**Competentes** dicebantur, quoniam **Materna uiscera**, ut nascerentur, **petendo pulsabant**: infantes dicuntur, quia modo **nati sunt Christo**, qui prius nati fuerant saeculo.”

¹¹ SERMO CCXVI, *Ad competentes*, 1080. 54. “ut competentes competenter **adolescite in Christo**, ut in uirum perfectum iuueniliter accrescatis.”

¹² SERMO CCXV, *In redditione symboli*.

¹³ SERMO CCLXVII, *Ad Competentes exhortatorius*, Caput VI.9. “An usque adeo dissimulamus a sensibus nostris, ut vel nos ipsos non recordemur quam fuerimus attentis atque sollicitis quid nobis praeciperent a quibus catechizabamur, cum fontis illius Sacramenta peteremus, atque ob hoc **Competentes etiam vocaremur**;

Ne întoarcem din nou la *competens, competentes* (nominativ pl.). Așa cum am văzut, în vremea lui Augustin, *competens* era cel care era împreună-solicitant al primirii la botez. Pluralul este implicat, *competens* este membru al unei comunități de *petitori* (de aici este și etimologia cuvântului pețitor), autoritatea comunitară a celor care primesc pe noul numit *competens* este subînțeleasă. Nimeni nu se numește competent pe sine, competența de acest fel nu este o achiziție personală, este consecința primirii învățurii lui Cristos ca dar din partea bisericii, este urmare a lucrării Duhului. Nu are nimic de-a face cu performanța profesională ca urmare a educației sau dotării naturale. Perspectiva rămîne comunitară, cadrul este școala de ucenici, atmosfera este impregnată de învățătura Scripturii, etosul este determinat de etica aproape ascetică.

***Competent* mîine: recipient al autorității comunitare**

După cîteva secole sensul cuvîntului a alunecat de la comunitar spre individual, de la accentul spiritual spre sfera laică, dinspre performanța spirituală spre performanța profesională, conotațiile termenului fiind confiscate de acest domeniu.

Cum am putea răscumpăra termenul pentru o posibilă aplicație la una dintre crizele care este la început mai ales în bisericile din mediul urban: confuzia dintre **competență profesională și maturitate spirituală**?

Am putea să ne întoarcem la sensul vechi al cuvîntului, readucînd alături de sensurile pe care deja cuvîntul le are astăzi, sensurile vechi care fac apel la ideea de comunitate care stă în spatele celui recunoscut ca și competent, recuperînd ideea de participare comunitară a celui care solicită recunoașterea și ideea de autoritate exercitată din partea comunității euharistice care este în așteptarea celor care sînt recunoscuți ca și competenți. De ce să nu răscumpărăm termenul pentru mediul eclesial, readucîndu-l din mediul profesional “acasă”? Da, competent poate însemna încă “omul potrivit la locul potrivit”, încă face referire la persoana potrivită

vel non intueamur alios, qui per annos singulos **ad lavacrum regenerationis accurrunt**, quales sint ipsis diebus quibus catechizantur, exorcizantur, scrutantur, quanta vigilantia convenient, quo studio ferveant, qua cura pendeant? Si tunc tempus non est discendi, quae vita congruat tanto, quod accipere desiderant, Sacramento; quando erit? An vero cum acceperint, in tantis criminibus permanentes etiam post Baptismum, non novi homines, sed rei veteres?”

¹⁴ SERMO CCCXCII, *Ad conjugatos*, 2. Augustin în predica citată mai înainte spune că ceea ce se spune pentru competentes, trebuie să fie auzit și de fideles și de cei care sînt puși sub disciplină și de catehumeni, de toți cei care sînt urmași ai lui Hristos. “Quod dico competentibus, audiant fideles...”

pentru slujba potrivită. Să păstrăm ideea de *potrivit*, dar după un proces care presupune mai mulți pași de dezintoxicare de felul în care ne înțelegem competența în mediul secular.

Competens, purtând noua semnificație propusă de noi, este cel care a trecut prin procesul de ucenicie, catehumenat, este cel care obține recunoașterea bisericii locale că talentul este acolo, dar persoana purtătoare a fost convertită cu adevărat și pînă la capăt, a fost exorcizată de mofturile și asperitățile carierei în care a exercitat talentul și acesta poate fi exprimat într-un (nu ca și dar) dar spiritual în vederea slujirii în comunitatea creștină. Noul competent nu este cel care poate atinge performanțe individuale, ci acela care a trecut testul ascultării.

Aplicație:

În ultima vreme am asistat la intrarea sub acoperământul bisericii a unor persoane competente în varii domenii ale vieții sociale, domenii în care talentul și educația sînt indispensabile și slăvim pe Dumnezeu pentru asta. Oameni din teatru, televiziune, cîntăreți, actori, militari, oameni de afaceri, profesori universitari, oameni care au intrat în comunitatea eclezială și au căzut victime entuziasmului generat de imaturitatea celui care strigă: “și el este de-al nostru”, spirit străin de felul în care Cristos a privit pe (tînărul¹⁵) bogat, pe ofițerul roman, pe vameșul Matei și pe Zacheu. Sărmanii competenți în sfera laică au căzut victime datorită propriei lor imaturități spirituale de această dată, fiind împinși în domenii ale luptei spirituale pentru care nu au fost *competenți*. Neuceniciți, lipsiți de *sponsors*, oamenii de afaceri au devenit sfătuitoari economici ai păstorilor, actori, cîntăreți, militari, au fost duși din loc în loc pentru a fi arătați publicului ca un câștig statistic, ca o biruință în plan social, expresie a unei eliberări de complex de inferioritate atît numeric, din punct de vedere social, cît și în domeniul profesional (nu scăpăm de mediocritate prin promovarea cîtorva vîrfuri profesionale în viața bisericească, dacă aceștia nu au plătit prețul uceniciei.)

Competenții profesori universitari au fost declarați imediat competenți și pentru activitățile spirituale. Tragică confuzie, păgubitoare pentru viața bisericii, pentru ierarhia valorilor spirituale, confuzia între competența profesională și competența în domeniul spiritual. Aici are atîta dreptate Petru Țuțea care spune că “o bătrînă care se roagă este mai înțeleaptă decît un profesor universitar care nu are cunoștință de Dumnezeu”, am parafraza

¹⁵ Acesta nu este neapărat tînăr dacă a slujit „din tinerețile lui”.

spunînd că o bătrînă care se roagă este mai competentă să vorbească despre lucrurile spirituale, decît un profesor de retorică abia convertit. Iar competența fără maturitate, parafrazînd același socratic autor, este “aflarea în treabă la români”.

Competent mîine poate însemna cel care este declarat competent, după ce și-a convertit talentele și le poate exprima prin daruri spirituale. Nici actorul, nici cîntăreața, nici profesorii, militarii, chiar din corpul ofițerilor superiori nu pot arde etapele uceniciei.

Augustin s-a ferit să aducă cu orice preț în Biserică atît de necesara aristocrație la acea vreme pentru puterea politică și economică pe care ar fi adăugat-o bisericii în expansiune fără a o fi confruntat întîi cu lipsa de cunoaștere și autoritate în cele spirituale. Să fi învățat de la Ambrosius asta care i-a refuzat împăratului Theodosius intrarea în biserică¹⁶. Ce puternică înfruntare între autoritatea lumii și cea a Bisericii, ce lecție despre competența de a glăsuși în numele unei comunități care reprezintă Puterea! Tabloul lui Vandyck surprinde atît de bine tensiunea dintre cele două specii de competențe, de autorități: halebarda opusă sceptrului episcopal, laurii împăratului împotriva mitrei lui Ambrosius, barba sobră episcopului¹⁷, semn al autorității și înțelepciunii, față de grimasa încruntată lui Theodosius, cele două grupuri de personaje pe lîngă un copil în haine de slujitor de altar cu zîmbet inocent, de partea lui Ambrosius, și cîinele contorsionat, de partea împăratului, surprins într-o poziție înclinată, umilită în fața staturii impunătoare a episcopului.

Poate putem învăța de la Augustin felul în care acesta s-a raportat la guvernatorul Volusianus. Conștient că reprezintă puterea Împărăției cerești, o autoritate care nu se negociază la tarabele unde se împarte puterea lumii, fără complexe în lumea aristocrației romane, Augustin încearcă să împartă Evanghelia și celor care erau personaje principale pe scena istoriei la acea vreme. Chiar dacă au trecut douăzeci și patru de ani de presiuni și de corespondența intensă, chiar dacă Volusianus s-a convertit cînd nu a mai putut fi de folos bisericii din punct de vedere politic, s-a convertit totuși pe patul de moarte, fără a i se face concesiile pentru ceea ce era din punct de vedere politic, ca *persona*, ci pentru ceea ce reprezenta ca *persoana*.

Vai de cei care îi fac pe unii dintre acești micuți să cadă în ispita slujirii fără maturitate! Responsabilitatea este în primul rînd a noastră a păstorilor, a comitetelor parohiale, a liderilor bisericești, responsabilitatea de a discerne cu atenție între cel ce este gata

¹⁶ Tabloul lui Vandyck.

¹⁷ Acesta este o improvizație a picturului pentru că Ambrosius în cele mai vechi reprezentări apare fără barbă.

să slujească și poate purta povara recunoașterii eclesiale și cel care trebuie dezbrăcat de sine pentru a putea fi de folos Trupului. Am fost întrebat ce soluții practice ofer în urma acestui studiu cu puternice înclinații teoretice: răspunsul cred că îl găsim în Scripturi și trebuie adaptat la fiecare situație, la fiecare persoană, avem o tipologie în care trebuie să lăsăm loc pentru bisericile din mediul urban și pentru cele din mediul rural care se confruntă cu probleme diferite, persoanele, la rândul lor sînt atît de diferite și nu putem imagina un “proces tehnologic” pentru ucenicire. Nu putem oferi soluții centralizate care să înlocuiască creativitatea liderilor bisericilor locale care au lumina Duhului și pentru astfel de situații. Nu propunem modelul lui Augustin nici pentru a întîrzia data botezului prin preparări exagerate ale catehumenilor,¹⁸ nici pentru a face noi împărțiri ale membrilor bisericii în grupuri și grupulețe; știm că Augustin a fost ispitit de secte care au aplicat astfel de ierarhizări artificiale și păgubitoare. Oare nu spun Scripturile ce să facem dacă se convertește primarul satului sau prefectul județului? “Căci de pildă, dacă intră în adunarea voastră un om cu un inel de aur și cu o haină strălucitoare...”¹⁹ voi îl puneți în rîndurile din față, cînd locul lui este pe banca de catihază care trebuie făcută cu mult mai multă seriozitate, devine membru în comitet cînd are nevoie de părinți spirituali (*sponsors*). Oare nu toată Evanghelia este și o poveste a felului în care ucenicii devin *competentes* pentru slujire, în care un *infans* ca Petru devine competent pentru a exercita autoritatea de păstor în Biserică, după zdrobire și smerire?

Biserica este pe de o parte un organism care funcționează în plan social, dar este mai întîi Trupul lui Cristos în care slujim în primul rînd după competențele darurilor spirituale, și nu după medaliile, laurii, zorzoanele competențelor laice; nu după talente și calificări, ci în conformitate cu darurile Duhului.

Să învățăm deci că: **Inteligența nu presupune și înțelepciunea, talentul nu presupune darul spiritual, școala nu presupune ucenicia și diploma nu presupune recunoașterea eclesială.**

Conf. Univ. Dr. Marius David Cruceru
Universitatea Emanuel din Oradea

¹⁸ Nu dorim să sugerăm decît că procesul de ucenicire trebuie continuat și după botez și că scurtele caticheze dinainte de botez nu sînt de ajuns pentru împlinirea funcției învățătoarești a Bisericii în lumina Marii Trimiteri din Matei 28:19-20 și nici pentru creșterea spirituală a celor care vor fi pregătiți pentru slujire.

¹⁹ Iacov 2:1-4